Domen Krvina, Miha Dagarin

Rodilnik zanikanja: kratek pregled problematike

objavljeno v:
Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja 38*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.
https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2019.

RODILNIK ZANIKANJA: KRATEK PREGLED PROBLEMATIKE

Domen Krvina
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
dkrvina@zrc-sazu.si

Miha Dagarin
Ljubljana
majk.dagarin@gmail.com

DOI:10.4312/Obdobja.38.221-227

V prispevku pregledno orisujemo problematiko rodilnika zanikanja pri predmetu, ki ob nezanikanem dejanju stoji v tožilniku. Če sklepamo po vprašanjih uporabnikov Jezikovne svetovalnice Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in nekaterih samoiniciativnih akcijah »za zaščito rodilnika zanikanja« na družbenih omrežjih, rodilnik zanikanja predstavlja temo, ki vedno znova sproža vprašanja o ustreznosti rabe – zlasti glede na dejavnike, ki izhodišče za pravilo spremljajo. Od teh dejavnikov izpostavljamo predvsem: vpliv zanikanja »čez« nedoločniško dopolnilo ali na dele povedi, na katere zanikano dejanje ne prehaja kot na predmet; zanikanje ne samega dejanja ali ob elipsi dejanja; zanikanje ob vprašanju trpnik : splošna vršilskost. Opozarjamo tudi na možnost hiperkorekcije.

rodilnik zanikanja, skladenjski dejavniki vpliva, domet zanikanja, elipsa, trpnik

The article provides a brief overview of the genitive of negation (replacing the accusative in objects of negated actions). Taking into consideration the questions of the users of the ISJ ZRC SAZU Language Counselling as well as certain user-initiated actions »in defence of genitive of negation« in social media, it can be said that questions about proper use constantly arise in relation to the factors accompanying the basic rule of its use. Of these factors, three will be dealt with in detail: the influence of negation upon the infinitive complement or on the parts of the sentence not representing the object of the negated action; the negation not of the action or with the action in ellipsis; negation in the passive voice vs. constructions with *se* verbs denoting a general non-expressed subject. Lastly, the possibility of hypercorrection will be pointed out.

genitive of negation, syntactic factors of influence, range of negation, ellipsis, passive voice

1 Uvod[1]

Rodilnik zanikanja ob izhodiščnem tožilniku (nepredložni tožilniški predmet se ob zanikanju dejanja zamenja z rodilniškim; Toporišič 2004: 269, 501) je skladenjska značilnost, ki v sodobni knjižni slovenščini izstopa zlasti v primerjavi z drugimi

1 Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038 ZRC SAZU, Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ki ga financira ARRS.

južnoslovanskimi jeziki ter češčino in slovaščino. Redno se pojavlja v poljščini, v ruščini pa zlasti v splošno veljavnih, generičnih trditvah z abstraktnim referentom, npr. *Gazet ja ne čitaju. – Časopisov ne berem.* (Pirnat 2015: 12–13); nekdaj je bil v slovanskih jezikih bolj razširjen, sicer pa ga najdemo še v sorodni litovščini (Pirnat 2015: 4).

Kar se tiče nastanka, je rodilnik zanikanja mogoče povezovati s partitivnostjo (izražen je del celote samostalnika). Ob zanikanju obstoja dejanja to namreč predmet, na katerega prehaja, težje zaobseže v celoti; poleg tega konkretnost ob vprašanju o obstoju dejanja do določene mere izgublja tudi sam predmet (Pirnat 2015: 23–28).

V nadaljevanju predstavljamo temeljno tipologijo vprašanj v zvezi z (ne)ustreznostjo rabe rodilnika zanikanja, kot jo izkazujejo vprašanja uporabnikov v Jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (v nadaljevanju Svetovalnica; gl. povezavo *zanikanje*).[2] Odgovori so podani glede na stanje v jezikovnem gradivu, predvsem korpusu Gigafida (glede na čas nastanka večinoma v verzijah pred verzijo 2.0), ter z upoštevanjem ugotovitev v obstoječih objavah (zlasti Breznik 1943; Ilc 2008; Kaučič-Baša 1982; Pirnat 2015; Toporišič 2004). V poglavju 3 odgovore, zbrane v Jezikovni svetovalnici, ob vprašanju hiperkorekcije dopolnjujemo še z lastno analizo jezikovnega gradiva (korpus Gigafida 2.0).

Vprašanja jezikovnih uporabnikov v Svetovalnici, pa tudi posamezne samoiniciativne akcije (www.facebook.com/rodilnik) kažejo, da rodilnik zanikanja predstavlja problematiko, ki jo velja obravnavati ne le v sprotnem odzivu na zadrege jezikovnih uporabnikov, temveč celostno. To pomeni uporabo tako korpusnega gradiva kot perceptivnih anket, ki upoštevajo različne jezikovne in zunajjezikovne dejavnike; ena podrobnejših anket tega tipa je bila izvedena npr. v Pirnat 2015: 28–45.

2 Tipologija uporabniških zadreg glede (ne)ustreznosti rabe rodilnika zanikanja ob različnih zlasti skladenjskih dejavnikih

Na začetku vsakega podpoglavja navajamo sklice s povezavami na nekaj tipičnih vprašanj (v odgovorih lahko nato sledi še več sklicev na prejšnja vprašanja) v Svetovalnici, ki kažejo na določeno celoto skladenjskih dejavnikov z vplivom na večjo ali manjšo ustreznost rodilnika zanikanja ob njihovi prisotnosti. Kot je razvidno iz odgovorov, so ti predvsem usmerjevalne narave – je pa navadno mogoče opredeliti vsaj težnjo, ali rodilnik prevladuje ali ne. Na splošno je mogoče reči, da prisotnost zanikanja pri jezikovnih uporabnikih povečuje občutek, da »rodilnik mora biti rabljen«; to že v prvi polovici 20. stoletja ugotavlja Breznik (1943: 190). Glede na prisotnost dodatnih skladenjskih dejavnikov se uporabniki sprašujejo, »ali mora biti res rodilnik ali je lahko tudi tožilnik«, in obratno: »raje bi rodilnik, pa je (menda) bolj prav tožilnik«.

Kot že omenjeno, se omejujemo na problematiko rodilnika zanikanja ob tožilniški glagolski vezavi – vprašanja o (ne)prehodu sklona osebka iz imenovalnika v rodilnik ob (ne)zanikanju njegovega obstoja, podredno še nahajanja kje, so namreč precej

2 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/category/67/zanikanje.

redkejša (npr. Rodilnik zanikanja 4[3] (Bizjak Končar 2016)). Poleg tega je takšna uporaba rodilnika regularna v večini slovanskih jezikov; večji izjemi sta slovaščina in zlasti češčina (Pirnat 2015: 16).

2.1 Domet vpliva zanikanja: »čez« nedoločniško dopolnilo ali na dele povedi, ki niso predmet zanikanega dejanja

Posplošeni zapis:

NE {moči, hoteti, želeti …} *delati/narediti* sam$^{\mathbf{rod}(?\ tož)}$

V Svetovalnici problematiko odpirata dva odgovora: Kdaj uporabiti zaimek »kar« in kdaj »česar«?[4] (Krvina 2018) in Posebnosti pri zanikanem rodilniku[5] (Krvina 2016), za katera je bila opravljena krajša analiza gradiva.

Nikalnica ob glagolu z nedoločnikom kot obveznim dopolnilom (gre zlasti za naklonske glagole *moči*, *hoteti*, *želeti* ipd., sorodne glagole tipa *uspeti*, *nameravati* in fazne glagole) zadeva glagolsko celoto – čeprav na predmet formalno prehaja dopolnilo v nedoločniku, ne pa jedro glagolske zveze. To ob zanikanju pomeni rabo rodilnika namesto tožilnika (npr. ***ne*** *smeš* brati *knjig**e***; *naša družina je enotna,* ***česar*** *sosedom* ***ne*** *uspe* doseči), kar v prvi polovici 20. stoletja za takratno (knjižno) slovenščino ugotavlja Breznik (1943: 179–187) in za drugo polovico 20. stoletja Toporišič (2004: 501). Podobno stanje (izrazita prevlada rodilnika) izkazuje jezikovno gradivo, zbrano v sodobnih besedilnih korpusih.

Na možnost odstopa od teh ugotovitev v odzivu na Breznikovo razpravo *Stavčna negacija v slovenščini* opozarja Jesenovec (1943: 152) – zlasti v zvezi z »oddaljenostjo nikalnice od objekta«: če je blizu predmeta dejanja, je večja tudi možnost za rabo rodilnika. Svoj dvom o ustreznosti zgolj rodilnika utemeljuje s primerom *nimam oblasti odpuščati grehe* (bolje kot *grehov*). Ta primer kljub zbližanemu pomenu z *ne smem odpuščati grehov* po strukturi sicer spada k vplivu zanikanja na dele povedi, ki niso predmet zanikanega dejanja.

[sam^{im}/prisl //] NE *dejanje* [// sam^{rod}] *nedoločnik* dopolnilo$^{\mathbf{tož}/rod}$

V primeru, ki ga obravnava odgovor Rodilnik zanikanja 3[6] (Krvina 2014), je tako zanikan le prvi del zveze, nedoločniško dopolnilo – ki ga je tu brez pomenskega premika mogoče pretvoriti v odvisnik – pa ne: *namen določbe* ***ni*** *zagotavljati* > *namen določbe* ***ni****, da zagotavlja*. Za predmet, na katerega prehaja nedoločnik (*zagotavljati zaščit**o***), je zato pričakovano, da stoji v tožilniku: *namen določbe ni zagotavljati zaščito* – ob pretvorbi v odvisnik je to tudi edina možnost. Tožilnik kot edino ustrezno rabo tu zagovarja tudi Breznik (1943: 187–190). Jesenovec (1943: 152) se zopet ne strinja povsem, ker da je »v živi sodobni ljudski govorici in v jezikovnem čutu« tu, zlasti če je nikalnica blizu, utemeljena tudi raba rodilnika; navaja primer, ki je sprejemljiv tako s tožilnikom kot z rodilnikom: »resnico/resnice ni zmeraj lahko govoriti«. Kot kaže

3 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/1155/rodilnik-zanikanja-4.
4 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/3387/kdaj-uporabiti-zaimek-kar-in-kdaj-česar.
5 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/1720/posebnosti-pri-zanikanem-rodilniku.
6 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/79/rodilnik-zanikanja-3.

tudi sodobno jezikovno gradivo, so Jesenovčevi pomisleki upravičeni: v obravnavanih primerih raba rodilnika skoraj dosega rabo tožilnika (*naš namen **ni** zaostrovati spor* : *naš namen **ni** zmanjševati pomen**a** problematike*) – tolikšen je vpliv prisotnosti zanikanja. Jesenovec opozarja, da omenjeno težnjo »ob zanikanju vse v rodilnik« opaža tudi Breznik.

Primer *Kupci **ne** bi smeli biti prisiljeni predložiti pogodbe/pogodb* (množina) iz odgovora Izbira ustreznega sklona: rodilnik ali tožilnik?[7] (Krvina 2016) se tiče še problematike iz prejšnjega odstavka; zanikano je dejanje, ki prehaja na kupce (*kupcev ne bi smeli prisiliti*), medtem ko nedoločnik lahko zopet pretvorimo v odvisnik (*prisiliti predložiti* > *prisiliti, da predložijo*). Kljub temu je vpliv prisotnosti zanikanja – še toliko bolj, ker zanikano dejanje stoji v trpniku in se zato sklon prizadetega v imenovalniku ne spreminja – zadosten, da tožilnik (ki bi ga sicer priporočili) nad rodilnikom ne prevladuje bistveno.

Posebej zagonetni so primeri tipa

NE *dejanje* sam^{rod} **[kot]** dopolnilo[sam/prid]$^{\textbf{tož}/\text{rod}}$,

ki jih zadevata tako prejšnji odgovor kot Zanikanje – rodilnik ali tožilnik?[8] (Krvina 2017). Podrobnejše obravnave (omemba pri Brezniku 1943: 178) še niso bili deležni. Odločitev, ali rabiti tožilnik ali rodilnik (ki glede na sodobno korpusno gradivo v teh strukturah za tožilnikom zopet ne zaostaja bistveno), se zdi odvisna zlasti od interpretacije: če razumemo dopolnilo za *kot* v vlogi načinovnega prislova, ki ga lahko pretvorimo v odvisnik (***ne** jemljite študij**a** kot zabavo* > *kot jemljete zabavo*; *vodenj**a** **ne** sprejema kot službo* > *kot sprejema službo*), potem stoji v tožilniku (rodilnik ni izključen: *izpad**a** **ni** sprejel kot tragedij**e*** > *kot da je tragedija*). Če pa taka pretvorba ni smiselna, je verjetnejša razlaga, da dopolnilo za *kot* predstavlja neke vrste desni, a ujemalni prilastek, ki v sklonu sledi jedru (***ni** poznal jezik**a** kot celot**e***; ***ne** mara monodram**e** kot vrst**e** igralčeve izpovedi*) – to pa stoji v rodilniku.

Kot vidimo, bi se lahko v primerih »večje oddaljenosti od nikalnice« načeloma strinjali s pomisleki Jesenovca (1943) ob Breznikovi »striktnosti«: pri delih povedi, ki se jih zanikanje neposredno ne tiče,[9] je praviloma priporočljiva raba tožilnika. Vendar pa je tudi raba rodilnika zaradi velikega dometa vpliva zanikanja tako razširjena, da je ne moremo označevati kot neustrezno. V jezikovni rabi torej tu obstaja dvojničnost tožilnik : rodilnik.

2.2 Zanikanje ne samega dejanja ali ob elipsi dejanja

dejanje **NE** sam$^{\textbf{tož}}$, {temveč, pač pa …} sam^{tož} **(→)** [izraženo] NE *dejanje* (**globinsko**: NE) sam$^{\textbf{rod}/\text{tož}}$, {temveč, pač pa …} sam^{tož}

V slovenščini se v primerjavi z nekaterimi drugimi slovanskimi jeziki (npr.

7 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/1143/izbira-ustreznega-sklona-rodilnik-ali-tožilnik.

8 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/2093/zanikanje-rodilnik-ali-to%C5%BEilnik.

9 Se pa, kot že omenjeno, tiče obveznega nedoločniškega dopolnila in njegovega predmeta ob naklonskih, njim sorodnih in faznih glagolih, ker tvori z zanikanim dejanjem celoto, ki je brez pomenskega premika ni mogoče razbiti s pretvorbo v odvisnik: *želi*, *namerava*, *začne delati* > *da dela (želi/hoče, da [kdo drug] dela).

ruščino ali poljščino: *ja **ne očen'** dovolen* : *jestem **nie za bardzo** zadowolony* : ***nisem** preveč zadovoljen*; ?sem **ne preveč** zadovoljen) del povedi, ki ni dejanje, izraženo zanika sorazmerno redkeje kot sámo dejanje (Kaučič-Baša 1982: 305–315) – tudi če dejansko želimo zanikati ta del povedi, ne pa dejanje; npr. *pišem **ne** knjigo, pač pa članek* → ***ne** pišem knjig**e**, pač pa članek*. Ob formalnem zanikanju dejanja, globinsko pa predmeta, lahko to ob sicer običajni rabi rodilnika poudarimo z rabo tožilnika, zlasti v dvostavčni povedi s trdilnim drugim stavkom: ***ne** pišem knjig**o**, pač pa članek* (Breznik 1943: 177; Kaučič-Baša 1982: 313–315; Toporišič 2004: 501).

Vprašanje zanikanosti dejanja ali katerega drugega dela povedi se pojavlja tudi ob njegovi elipsi, zlasti v dvostavčni povedi s trdilnim prvim stavkom.

dejanje sam^{tož}, {ne pa, in ne …} (**elipsa: dejanje**) sam$^{\mathbf{rod}/tož}$

Kot je razvidno iz odgovora Rodilnik ali tožilnik ob elipsi[10] (Krvina 2018), se tudi ob elipsi dejanja kaže, da se zanikanje v slovenščini ne glede na to, ali je globinsko dejanje dejansko zanikano ali ne, formalno izraža, kot bi bilo zanikano. Za dejanjem v elipsi je ob prisotnosti nikalnice – in to celo kot delom vezniške zveze tipa *ne pa*, *in ne* – izbira sklona predmeta razmeroma izrazito (okoli 3 : 1) v prid rodilnika: *s testom preverimo zmožnost pisnega izražanja v drugem jeziku, in **ne** poznavanj**a**/poznavanje tematskega področja*. Tudi tu lahko govorimo o izrazitem vplivu same prisotnosti zanikanja; če se naslonimo na Jesenovčeve ugotovitve (1943): ker je tu nikalnica v »kontaktni poziciji« (predmet dejanja v elipsi sledi neposredno za njo), je verjetnost za rabo rodilnika še toliko večja kot tedaj, ko je vpliv nikalnice bolj »oddaljen«.

V rabi tu določena dvojničnost obstaja: tožilnik sicer je mogoče rabiti, vendar pa je rodilnik v (izraziti) prednosti. Globinsko zanikanje katerega koli dela povedi se v slovenščini namreč praviloma izraža z zanikanjem dejanja – tudi če to stoji v elipsi.

2.3 Zanikanje dejanja ob vprašanju trpnik : splošna vršilskost

osebek^{im} NE *dejanje*$^{trpnik\ (se)}$ (~ ↔ ~) NE *dejanje*[***se***$^{kdor\ koli}$] **sam**^{rod}

V odgovoru Sklon predmeta za zanikanim glagolom[11] (Krvina 2017) – in sklicih v njem – obravnavana tematika presega zgolj vprašanje rabe rodilnika zanikanja. Kar nekaj pozornosti se ji namenja tudi v strokovni literaturi – razmeroma podrobno je obdelana že pri Toporišiču (2004: 501–505).

Pri dvomih o rabi rodilnika zanikanja so problematične oblike s *se*, ki so (tudi) trpniške, saj v sedanjiku glagol *biti* + deležnik na *-n/-t* izraža zlasti stanje (prim. odgovor Glagolski način: »Vrata so se zaprla«[12] (Krvina 2019)). Primer v odgovoru se glede rabe rodilnika zanikanja sicer tiče tudi podpoglavja 2.1 (***ne** sme se peti sveta noč*). Ni izrazito problematičen, saj gre najverjetneje za trpnik – in je torej najustreznejša, priporočena raba imenovalnika. Vendar pa vsaj možnost ne le trpnika (za konkretni primer petja pesmi), pač pa tudi splošnovršilskosti z bolj generičnim pomenom (kot splošno veljavno navodilo) – ob homonimnosti imenovalniške in tožilniške

10 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/3388/rodilnik-ali-to%C5%BEilnik-ob-elipsi.
11 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/1783/sklon-predmeta-za-zanikanim-glagolom.
12 https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/3513/glagolski-način-vrata-so-se-zaprla.

oblike samostalnika kot dodatnem dejavniku – odpira možnost interpretacije, da gre v nezanikani povedi lahko tudi za tožilnik (*sme se peti sveta noč* : *sme se peti svet**o** noč*). Ta bi bil ob zanikanju seveda podvržen prehodu v rodilnik (***ne** sme se peti svet**e** noč**i***).

Če bi pri neživem prizadetem kot o predmetu (ki ob zanikanju iz tožilnika prehaja v rodilnik) lahko razmišljali zlasti pri izražanju splošnovršilskosti dejanja, pa pri živem, zlasti človeškem prizadetem to velja že za sam trpnik: človeški osebek dejanje zelo verjetno (lahko) opravlja sam (npr. *otroc**i** **se** kopajo vsak dan* [plavajo sami]). Za jasno izraženost, da nastopa v vlogi prizadetega, ne pa vršilca dejanja, je zato raba tožilnika ne le možna, pač pa nujna (Toporišič 2004: 504): *otrok**e** **se** kopa vsak dan* [jih kopajo starši]. Ob zanikanju se sklon predmeta spremeni iz tožilnika v rodilnik: *otrók **se ne** kopa vsak dan*. Analogija z živim prizadetim bi k izravnavi skladenjske strukture ((NE) *dejanje*^{se} + sam^{tož}/(sam^{rod})) v trpnem pomenu lahko spodbudila še neživo prizadeto. Pri tem bi se sicer zabrisala formalna meja med trpnostjo (prizadeto v imenovalniku) in splošnovršilskostjo (prizadeto v tožilniku).

Kot vidimo, gre tu za problematiko, ki zahteva poglobljeno in večplastno analizo sodobnega jezikovnega gradiva (tudi z normativnega vidika), rodilnik zanikanja pa predstavlja le enega od (spremljajočih) dejavnikov.

3 Hiperkorekcija

Širše gledano bi kot pretirano rabo rodilnika, brž ko se pojavi zanikanje, lahko razumeli že njegovo rabo, ko ob nikalnici pred dejanjem zajema dele povedi, na katere zanikano dejanje ne prehaja kot na predmet (***ni** namen* <u>*zagotavljati*</u> *zaščit**e*** > <u>*da zagotavlja*</u> *zaščit**o***) – tu sicer tožilnik prevladuje, a ne izrazito. Podobno bi lahko razmišljali ob prevladujoči rabi rodilnika zanikanja tudi, ko globinsko ni zanikano sámo dejanje, še bolj pa ob elipsi zanikanega dejanja – kar pa je regularno in za slovenščino tako značilno, da o hiperkorekciji ne moremo govoriti.

Pri elipsi zanikanega dejanja smo ugotavljali, da čeprav nikalnica pogosto stoji v vezniški zvezi (*in **ne**, **ne** pa*), še vedno deluje tako, da je dejanje zanikano, zato predmet stoji pretežno v rodilniku. Drugače pa je pri vezniški zvezi ***ne** da bi*, kjer velika večina primerov kaže,[13] da dejanje ni več razumljeno kot zanikano. To bi morda lahko razlagali z večjo oddaljenostjo nikalnice od predmeta dejanja (≥ 4 mesta). Primeri z rodilnikom se pojavljajo sporadično, npr. *postavili ste trditev,* <u>*ne da bi*</u> *zanjo razgrnili dokaz**ov***; *v praksi je težko uživati drogo,* <u>*ne da bi*</u> *naredil prekršk**a***; *ne bodo sodelovali v nobeni vladi,* <u>*ne da bi*</u> *prej dobili mandat**a** volilcev*; *bolezen poteka dolga leta,* <u>*ne da bi*</u> *povzročila težav*; *sede za mizo,* <u>*ne da bi*</u> *snel klobuk**a***.

13 Ob primerjavi iskanj [word="ne"][word="da"][word="bi"][]{0,1}[tag="G.*"][tag="S...**t**.*"] (tožilnik) : [word="ne"][word="da"][word="bi"][]{0,1}[tag="G.*"][tag="S...**r**.*"] (rodilnik) = 18,1 : 1. Dejansko je delež rodilnika zanikanja še manjši, saj glavni del najdenega rodilnika predstavljajo glagoli z rodilniško vezavo (npr. *ne da bi **se zavedal** posledic*, *ne da bi **se dotaknil** bolezni*) ter homonimne oblike, zlasti tožilnik množine s./ž. sp. in ednine m. sp. živo^{+} (npr. *ne da bi preveril dejstv**a**, ne da bi sanirali anomalij**e**, ne da bi jahal slon**a***). Gre za posledico napak pri avtomatskem označevanju – občasno celo pri besedni vrsti (*ne da bi sploh šli **pit***).

Sporadičnost je vidna tudi pri pojavnosti po virih, saj glede na značilnosti korpusa Gigafida (prevlada publicistike) nobena zvrst posebej ne izstopa: *Delo* (12) + *Dnevnik* (8) + ostali tisk (15) + splet (14) + strokovna besedila (5) + leposlovje (5) = 59. Delež rodilnika zanikanja torej znaša 59/349 = 16,9 % vseh rodilniških pojavitev (gl. opombo 13). V razmerju do vsote rodilnika zanikanja in mnogo pogostejšega tožilnika je ta delež neznaten: 59/(59 + 6310) = 0,9 %. Rodilniške pojavitve v tej funkciji zato glede na jedrno rabo rodilnika zanikanja lahko obravnavamo kot obrobne; v zvezi z Breznikovim opažanjem že v prvi polovici 20. stoletja, da pri govorcih obstaja težnja »ob zanikanju vse v rodilnik«, bi lahko govorili tudi o hiperkorekciji.

4 Zaključek

Rodilnik zanikanja, ko se nepredložni tožilniški predmet ob zanikanju dejanja zamenja z rodilniškim, je pojav, ki je v sodobni slovenščini (še vedno) izrazit in predstavlja eno od njenih tipskih lastnosti; od drugih slovanskih jezikov je značilen za poljščino. Posebnost slovenščine je, da tudi ob globinskem zanikanju drugih delov povedi to izraža z zanikanjem dejanja; to velja celo ob elipsi, kar se kaže s prevlado predmeta v rodilniku za nikalnico ob neizraženem dejanju. Vpliv prisotnosti zanikanja je tolikšen, da ob sicer nekoliko pogostejši rabi tožilnika zajema celo predmet, na katerega prehaja nezanikano nedoločniško dopolnilo zanikanega dejanja, pretvorljivo v odvisnik brez pomenskega premika (***ni*** *namen zagotavljati zaščit****o/-e***; > *da zagotavlja zaščito*). Pri tem igra določeno vlogo tudi oddaljenost nikalnice od predmeta dejanja; še bolj se to kaže v vezniških zvezah, kjer ***ne*** *da bi* (oddaljenost ≥ 4 mesta) v nasprotju z *in* ***ne*** ali ***ne*** *pa* prehoda predmeta v rodilnik ne povzroča; sporadične rodilniške pojavitve je tu mogoče razumeti kot obroben pojav in s tem kot hiperkorekcijo.

Viri in literatura

Jezikovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU [= Svetovalnica]. https://svetovalnica.zrc-sazu.si/ (dostop 10. 5.–15. 5. 2019)

Gigafida 2.0. www.clarin.si/noske/run.cgi/first_form?corpname=gfida20_dedup (dostop 10. 5.–15. 5. 2019)

BREZNIK, Anton, 1943: Stavčna negacija v slovenščini. *Razprave Filozofsko-filološko-historičnega razreda Akademije znanosti in umetnosti* XXI/1. 159–200.

ILC, Gašper, 2008: O zanikanju in nikalnici v slovenščini. *Jezik in slovstvo* LIII/2. 65–79.

JESENOVEC, France, 1943: *Breznik Anton: Stavčna negacija v slovenščini*. Dom in svet LII/2. 150–153.

KAUČIČ-BAŠA, Majda, 1982: Rodilnik zanikanja. *Slavistična revija* XXX/3. 305–321.

PIRNAT, Žiga, 2015: Genesis of the Genitive of Negation in Balto-Slavic and Its Evidence in Contemporary Slovenian. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* X. 3–52.

TOPORIŠIČ, Jože, [4]2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.